

ПРОЕКТ «НАШІ ДРУЗИ — СЛОВНИКИ»

Характеристика проекту:

- за діяльністю:** дослідницько-інформаційний, творчий;
- за кількістю навчальних предметів:** міжпредметний;
- за кількістю учасників проекту:** груповий;
- за характером контактів:** внутрішній;
- за тривалістю виконання:** короткостроковий;
- за характером партнерських взаємодій:** кооперативний.

Мета та завдання:

- формувати навички роботи з енциклопедичною та довідковою літературою;
- залучати учнів до набуття нових знань на основі реальної життєвої практики;
- поглиблювати знання школярів щодо різновидів словників;
- формувати в учнів уміння і навички користуватися словниками;
- формувати потребу в пізнанні нового, цікавого;
- з'ясувати значення словників у житті людини;
- учити здійснювати проектну діяльність на основі дослідження;
- формувати здібності розв'язувати проблеми пошукового характеру;
- тренувати навички роботи в групі; вчити шукати відповіді на цікаві запитання; розвивати вміння обмінюватись думками;
- формувати мотивації успіху та досягнень, творчої самореалізації;
- прищеплювати бажання поповнювати словниковий запас, читаючи словники, розуміння необхідності вивчення теми для загального рівня розвитку;
- виховувати товариськість, організованість, доброзичливе ставлення до оточення.

Хід презентації проекту

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. СПРЯМУВАННЯ ДО МЕТИ

— Відгадайте загадки.

- Язика не має, а науки навчає.
- Хто мовчки учить? (*Книга*)
— Згадаймо висловлювання видатних людей про книгу.
- Розумна, натхненна книжка нерідко вирішує долю людей.
- Людина, для якої книжка вже в дитинстві стала такою необхідною, як скрипка для музиканта, як пензель для художника, ніколи не відчує себе обділеною, збіднілою, спустошеною.

В. О. Сухомлинський — видатний український педагог, письменник

- Книга для дитини — основа розумового розвитку. Справжня любов до книжки — це любов до дослідження світу, знань про світ.

В. Шкловський — письменник, літературознавець, кінодраматург, кінознавець

- Книги ввійшли в моє життя, як велике чудо. Вони розчинили мені двері в невідомий безкрайній світ знань. Кожний день для мене став сходинкою в якийсь дивний світ, що дав мені змогу побачити могутність людини.

О. Д. Стасова — політична діячка

— Як ви розумієте ці висловлювання?

— От бачите, як високо цінували книгу видатні люди! Книги — наші друзі.

Вони примушують нас працювати, безупинно вдосконалюватися, щоб ми могли стати справжніми людьми.

Читаючи книгу, газету, журнал, слухаючи радіо чи дивлячись телевизор, спілкуючись з друзями чи дорослими, ви, напевно, зустрічали цілі вирази або окремі слова, значення яких вам не зрозумілі. І, звісно, у вас виникала потреба з'ясувати їхнє значення.

— До яких книг звертатися в таких випадках? Де знайти відповідь? (До словників)

— Якщо у диктанті ви припустилися помилок і вам слід з'ясувати написання орфограм, тоді до якої книжки потрібно звернутися? (До словника)

— Так, нам у таких випадках допомагає словник.

Значна частина культури будь-якого народу реалізується саме через його мову, а мова закріплена передусім у словнику.

М. Рильський відзначав, що неможливо уявити собі культурну людину, яка не мала б потреби у словнику, ніколи б не заглядала до нього, ніколи ним не користувалась.

Сьогодні на уроці ми дізнаємося, що таке словник, якими можуть бути словники, будемо вчитися користуватися розумними книжками-словниками та складемо пам'ятку «Як користуватися словником».

III. ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОЕКТУ

— Що таке словник?

— Які словники існують?

— Якими словниками вам доводилося користуватися?

— Як укладено словники?

— Що таке словникова стаття?

— Яку практичну користь вони дають?

— Що можна дізнатися про слово із тлумачного словника?

— Яку інформацію можна дізнатися зі словника іншомовних слів?

— Чим відрізняється тлумачний словник від словника іншомовних слів?

IV. ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЯХІВ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ

1. Читання додаткової та енциклопедичної літератури про словники
2. Проведення самостійних досліджень різних типів словників
3. Організація виставки словників різних типів
4. Навчання розпізнавання словників, запам'ятовування їхніх назв
5. Складання таблиці «Види словників»
6. Складання пам'ятки «Як користуватися словником»
7. Вправлення у складанні словникової статті
8. Презентація роботи

V. ФОРМУВАННЯ ГРУП ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Учні класу об'єднуються у групи:

I група — «Дослідники»;

II група — «Бібліотекарі»;

III група — «Практики»;

IV група — «Читайлики».

VI. ОБГОВОРЕННЯ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРОЕКТУ ГРУПАМИ

I група «Дослідники»

1. Технологія «Мікрофон» (повідомлення учнів)

Словники — це книги-помічники, до яких ми звертаємося у скрутну хвилину. Навіть найрозумніша людина не може довго пам'ятати видатні події минулого та сучасного, численні дати, цифри, факти.

Доповнюють пам'ять людини книги, які все знають: словники, довідники, енциклопедії та ін. Ці книги — наші друзі, вони дають відповідь на будь-яке запитання.

Серед них найпростішими є словники.

Словник — книга, в якій за абеткою або в тематичному порядку подаються слова певної мови з поясненням їх значення, з перекладом іншою мовою тощо.

Словники почали укладати з практичних потреб, з необхідності пояснити застарілі незрозумілі слова чи слова з іншої мови. Так, греки вже у V столітті до нашої ери укладали *гларії* — тлумачні словники, у яких пояснювали слова, вживані в старовинних пам'ятках.

У перекладі з латини слово «словник» означає «колекція слів».

У східних слов'ян перші словники відомі з XII століття. З початку всі відомості розміщувалися без будь-якої послідовності, а вже з XVI століття слова почали розташовувати за абеткою, а такі збірки почали називати «азбуковниками».

В Україні перший рукописний словничок з'явився у кінці XVI століття.

На початку XVII століття були видані перші друковані словники.

З кінця XVIII століття в Україні склалися переважно двомовні українсько-російські або російсько-українські словники.

Словники — наші друзі, що допомагають нам правильно писати слова, визначати їх значення, пояснюють походження слів. Словники розширюють наш кругозір, дають нові відомості з різних галузей науки, техніки, мистецтва і літератури, розвивають культуру, мовлення.

Створення словника — це праця, для якої потрібен талант, натхнення, а також глибокі спеціальні знання. Кожен успішно виконаний у науковому відношенні словник становить собою не лише відображення окремого етапу або періоду в розвитку мови, але й своєрідне відображення соціально-економічного, культурно-освітнього й науково-технічного рівня суспільства взагалі. Словники виходять за межі власне мовознавчого або іншого вузькофахового призначення. Їх заслужено називають супутниками цивілізації.

Потрібно запам'ятати, що основна структура всіх словників спільна.

Словники є різні: енциклопедичні, тлумачні, орфографічні, фразеологічні, іншомовних слів, спеціальних термінів (*юридичні, медичні*) та ін.

Незважаючи на те, що сьогодні інформаційні технології в чомусь полегшили процес навчання й здобування нових знань, не завжди Інтернет може надати потрібну інформацію і замінити паперові підручники, словники, посібники тощо.

Багато хто сьогодні користуються онлайн-словниками, що надають можливість швидко й ефективно перекладати тексти будь-якого обсягу, просто копіюючи їх у відповідне вікно з документа, шукати потрібні слова, їх значення і т. ін.

Але не завжди використання інтернет-словників актуальне. Вони, як правило, надають простий переклад, їм складно перекласти технічні терміни, спеціальну лексику.

Для студентів вітчизняних вишів використання онлайн-словника не актуально ще й тому, що під час лекцій доступу до Інтернету немає. Тому з необхідністю придбання звичайного словника іноземних слів стикаються багато людей.

Обираючи словник, у першу чергу, необхідно звертати увагу на авторів, які його підготували та склали. Бажано, щоб це були різні наукові співтовариства, які працюють при університетах, інститутах, розташованих у країні, для якої мова словника є рідною.

Так, найбільш якісні й точні словники англо-російського чи англо-українського напрямку перекладу створюють професори Оксфордського

університету, Гарварда. Саме там постійно працюють над тим, щоб оновлювати лексику в словниках та доповнювати їх відповідно до того, як змінюється мова.

Бажано звертати увагу на кількість слів, обсяг словника, його специфіку. Кількість слів залежить від призначення словника і хто його використовуватиме. Так, школяреві або студентові, які вивчають звичайний курс англійської мови і перекладають тексти побутової тематики з різних сайтів, блогів, стане в пригоді невеликий словник, що містить мінімальну кількість необхідних слів. Це надасть можливість використовувати словник на уроках і лекціях, але не надирватися від його ваги, оскільки найменші словники видають навіть у зменшених форматах.

Що стосується специфіки словника, то тут найголовніше — мета, з якою його купують. Для подорожей найкраще обирати розмовники, що вміщують не тільки слова, але й цілі фрази іноземною мовою з українською чи російською транскрипцією, що особливо важливо для тих, хто взагалі не знає мови. Нехай «ламаню» англійською або французькою і з неправильною вимовою, але людина таки зможе запитати у кого-небудь з представників місцевого населення, як пройти до магазину або погратити у готель.

Спеціалізовані словники з лексикою різних тематик найкраще купувати у відповідних магазинах — навряд чи в звичайному книжковому магазині можна знайти якісний словник з технічною термінологією або словник для роботи з різними науковими джерелами.

Щоб знайти якісні рідкісні словники, найкраще відвідати видавництва, бібліотеки університетів, попросити поради у викладачів, які зможуть підказати видання, що відповідає вимогам того, хто буде його використовувати.

Цікаво знати, що...

Перший український словник, «Лексис з тлумаченням слов'янських слів на просту мову», складений після 1581 р. невідомим автором, лишився в рукописі. Він містив 896 слів. Автор підшив його до «Острозької Біблії», яка вийшла друком 1581 р., і в такому вигляді словник дійшов до нашого часу.

Перший друкований словник української мови з'явився у Вільні 1596 р. Лаврентій Зизантій видав буквар «Наука до читання й розуміння слов'янського письма» і додав до книжки «Лексис», тобто словник, який містив 1061 слово. Церковнослов'янські слова тут пояснюються простою українською мовою, яка майже тотожна теперішній.

Перший друкований український тлумачний словник «Лексиконь славно-роскій и ймень тълкованіе» випустив 1627 р. у Києві Памво Беринда. Поряд із церковнослов'янською лексикою він містив й українську народнорозмовну лексику, переклад і тлумачення близько 7000 слів.

Перший ґрунтовний словник української мови «Словар української мови» в чотирьох томах вийшов у Києві в 1907–1909 рр. Співукладачем, упорядником та редактором цього видання, що вважається вершиною українського дожовтневого словникарства, є Б. Д. Грінченко. В українській лексикографії це видання залишалося найповнішим і найавторитетнішим зібранням української лексики протягом півстоліття.

Етнографічні зацікавлення привели Бориса Грінченка до праці над збиранням матеріалів до словника. Ці матеріали ввійшли у зредагований ним чотиритомний «Словар української мови», що містить 68 тисяч слів, укладений поза тим з матеріалу, збирання якого почав Пантелеймон Куліш 1861 р, а продовжувала київська Громада, потім — редакція «Киевской Старини». Матеріал словника охоплює етнографічні записи й літературні твори 1798–1870 рр. Таким чином, словник Грінченка є й досі найповнішим словником такого типу